

Verslag 2de Expertmeeting

Meertaligheid in het Basis- en Voortgezet Onderwijs

11 oktober 2016

Organisatie: UvA/MIME, Virginie Mamadouh, László Marác & Hogeschool Windesheim, Karijn Helsloot. Verslag: Karijn Helsloot

Aanwezige deelnemers:

László Marác (UvA/MIME), Marianne Verhallen (Rezulto), Merel Louter (Gemeente Amsterdam), Christopher Houtkamp (UvA/MIME), Claire Goriot (Radboud Universiteit), Aafke Hulk (UvA), Ellen-Rose Kambel (Rutu Foundation), Folkert Kuiken (UvA), Louise Alix Taylor (HvA), Sarina Hoekstra (UPvA), Hetty Mulder (Het 4de Gymnasium), Mtinkheni Gondwe (EP-Nuffic), Channah Nieuwenhuis (Europaschool, Amsterdam), Piet van de Craen (Vrije Universiteit Brussel), Karijn Helsloot (Windesheim).

Virginie Mamadouh (UvA/MIME) was wegens familieomstandigheden verhinderd.

Doelstelling

Net als de eerste meeting op 15 maart 2016, is deze 2de MIME Expertmeeting een gezamenlijk initiatief van de Universiteit van Amsterdam en Hogeschool Windesheim, met als aanleiding de oproep [Meertaligheid in het Onderwijs: elke taal telt mee!](#), waarin het basis- en voortgezet onderwijs centraal staan. Een van de doelstellingen van de meetings is om met alle betrokken sectoren tot uitwisseling te komen: het basis- en voortgezet onderwijs (po en vo), het hoger beroepsonderwijs en -onderzoek (hbo), het wetenschappelijk onderwijs en -onderzoek (wo), en overheidsorganisaties en onafhankelijke instellingen met onderwijs en welzijn in hun pakket. De deelnemers vormen een afspiegeling van deze sectoren.

In deze multisectoriële setting wordt de primaire doelstelling in haar verschillende aspecten belicht: *het bevorderen van meertaligheid, inclusief thuistalen, in het basis- en voortgezet onderwijs*. Met de verslagen van de eerste meeting en de presentaties en discussies behorende bij deze tweede meeting wordt weer een stap gezet in de richting van beleidsvoorstellen op Europees, landelijk en gemeentelijk niveau. Zie <http://meertaligamsterdam.socsci.uva.nl/Expertmeeting.html> als ook <http://www.mime-project.org/>.

Presentaties

László Marác opende de bijeenkomst met een overzicht van het verloop van MIME, en met de plaats die de expertmeetings innemen binnen het Europese project. MIME heeft een werkgroep Meertaligheid en Onderwijs, met teams die verbonden zijn aan universiteiten in Italië (Milano-Bicocca) en Portugal (Algarve). Andere MIME partners, zoals de UvA, leveren aanvullende input via expert- en stakeholdermeetings, zoals deze UvA/Windesheim meetings. Om bij afronding van het project, in 2019, een afgewogen taalbeleidsadvies aan de Europese Commissie te kunnen aanbieden, is een goed inzicht in de huidige stand van zaken onontbeerlijk. MIME hecht dan ook veel waarde aan de meningen van experts en stakeholders uit het veld, en betuigt zijn volle steun aan dit initiatief.

De deelnemers presenteren zich vervolgens kort. Een beschrijving van achtergrond en werkveld van de deelnemers is opgenomen aan het eind van dit verslag.

Karijn Helsloot vat de uitgangspunten en resultaten samen van de eerste expertmeeting. In hoeverre is de 'Knop om!' gerealiseerd in 2016? In hoeverre krijgen thuistalen een plek in het onderwijs? Is het gelukt? *Nee*, maar ook een beetje *Ja*.

Op het Drongo talenfestival in september 2016 loofde minister van Onderwijs Jet Bussemaker in haar toespraak geïmmigreerde medelanders als schrijvers en acteurs Kader Abdolah, Rodaan Al Galidi, Nasrdin Dchar en Daria Bukvić, om hun veelstemmige vermogen om de nu eens grillige en conflicterende en dan weer versmeltende en verzachtende multiculturaliteit in Nederland te laten zien. Zij verwees ook naar Hella Haasse die benadrukte dat taal de uitdrukking van cultuur is, en dat het denken verschaalt zonder goed onderhoud van de taal. Maar toch eindigde de minister met dat ondubbelzinnig eentonige slotakkoord dat het 'aan ons allemaal is, om te investeren in *onze taal*' [cursivering KH], en zo verdween de veelstemmigheid weer naar de achtergrond (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2016/10/01/toespraak-minister-bussemaker-op-het-drongo-talenfestival>).

Investeren in het Standaardnederlands is vanzelfsprekend en noodzakelijk voor iedereen die in Nederland woont en komt wonen; investeren in het Engels - en in andere moderne vreemde talen - is noodzakelijk voor iedereen in Nederland ten behoeve van wereldburgerschap en internationalisering; investeren in thuistalen anders dan Standaardnederlands is vanzelfsprekend opdat elk mens zich kan ontplooiën via de talen die hem van jongs af aan zijn meegegeven, die zijn cultuur en identiteit bepalen.

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, opgesteld door de Verenigde Naties en in 1995 geratificeerd door Nederland, alsook verdragen van de Raad van Europa roepen op tot bescherming en ontwikkeling van de talen die een mens *eigen zijn*.

Do the languages that migrants bring with them have any role to play other than in the private domain?

The language we first learnt as a child is an essential part of our personality and identity, the medium of communication in which we feel most comfortable and competent, and the basis on which we learn other languages. To suppress or forbid the use of migrants' first languages infringes a basic human right; it is also likely to hinder their learning of the language of their host country. [...] <http://www.coe.int/ru/web/lang-migrants/faq>

De eigen taal mogen en kunnen inzetten in het leerproces, daar gaat het om. De overheid en het onderwijs dienen leeromstandigheden te creëren waarbinnen de eigen taal als essentieel element kan dienstdoen én floreren: de eigen taal als hulpmiddel en als waardevolle capaciteit, en niet als stoorzender en irrelevantie.

De twee parallelle routes die gelanceerd zijn tijdens de eerste expertmeeting geven de richting aan: i) de talen die aanwezig zijn in de klas doen mee in het algemene leerproces van benoemen, vergelijken en verbinden: *taalsensibilisering*, en ii) geef *alle* leerlingen de gelegenheid om een taal naar keuze (verder) te ontwikkelen, naast het Nederlands en het Engels: *Taal X*. Het realiseren van deze routes vraagt om besluitvorming en om uitwerkingen op uiteenlopende terreinen: van universeel recht tot gepersonaliseerd onderwijs, van materiaalontwikkeling tot kennisdeling via opleidingen, van geïntegreerde curricula tot diploma's-op-maat, van ouderbetrokkenheid tot leergemeenschappen, van overheidsbeleid tot financiering.

Meertaligheid in het Onderwijs	
Taalsensibilisering: elke taal telt mee	Taal X
Recht Geef gehoor aan de universele rechten van de mens en aan de rechten van het kind.	
Ontwikkeling en welbevinden Meertaligheid leidt tot cognitieve en sociaal-emotionele groei. Het negeren van de thuistaal kan schade geven. Inclusiviteit én exclusiviteit zijn beide van belang.	
Op elke leeftijd Laat geen gat ontstaan tussen de kinderopvang en het voortgezet onderwijs. Het verwerven en versterken van taal, wel of niet thuistaal, is nooit klaar.	
Ouders Betrek de ouders bij het verwerven en versterken van de (thuis)talen, niet alleen thuis, ook op school.	

<p>Taleninventarisatie</p> <p>Wees op de hoogte van kennis die aanwezig is, en deel deze kennis. Welke talen zijn er in de school? In de klas?</p>	
<p>Geïntegreerde leerlijnen</p> <p>Zorg voor geïntegreerde taalleerlijnen Nederlands, Engels en thuistalen/taal X. Wat zijn de leerdoelen, en wat zijn de minimum eindtermen?</p>	
<p>Nieuwe materialen</p> <p>Ontwikkel nieuwe materialen, en gebruik en pas aan wat al eerder is ontwikkeld.</p>	
<p>Opleidingen</p> <p>Pas de lerarenopleidingen zo aan dat de leerkracht in staat is de (latente) talenkennis aan te spreken, zonder de betreffende taal zelf machtig te zijn.</p>	
<p>Sharing Grammars</p> <p>Een leerkracht heeft taalkundig inzicht: hij kan structurele en culturele kenmerken van veelvoorkomende talen in NLD onderscheiden.</p>	<p>Translanguaging</p> <p>Stimuleer het gebruik van de eigen taal in het onderwijs; leerlingen mogen switchen tussen schooltaal en eigen taal.</p>
<p>Keuze-uitbreiding</p> <p>Het aanbod moderne vreemde talen (mvt) wordt uitgebreid in zowel vo als po. Naast een vakspecialist worden zittende taaldidactici Nederlands en mvt ingezet, en leerlingen met specifieke thuistalen fungeren als taalassistenten.</p>	
<p>OnsOnderwijs2032</p> <p>Het onderwijs is gepersonaliseerd én vakoverstijgend. Het maakt gebruik van gemengde (digitale) leervormen, individueel en klassikaal. Taal X vraagt om een diploma-op-maat.</p>	
<p>Learning Communities</p> <p>Creëer verbindingen tussen vve, po, vo, mbo, hbo, wo. Taalverwerving in thuistalen en schooltalen is een continu proces.</p>	

Klik [hier](#) voor het overzicht van Helsloot.

Hierna spreken achtereenvolgens **Folkert Kuiken**, hoogleraar Nederlands als Tweede Taal (NT2) en Meertaligheid, aan de UvA, vanwege de Gemeente Amsterdam, **Piet van de Craen**, emeritus hoogleraar Neerlandistiek aan de Vrije Universiteit Brussel en verbonden aan de *European Language Council*, en **Channah Nieuwenhuis**, directeur van de Europaschool in Amsterdam.

Folkert Kuiken presenteert twee meertaligheidsprojecten die zich binnen de gemeente Amsterdam afspelen, maar die ook een landelijke context kennen. Amsterdam heeft internationalisering als speerpunt aangemerkt, voor de stad in al haar facetten. De beleidsplannen zijn echter 'zwalkend': Engelstalige aankondigingen in de tram, of toch niet? Bijstandsformulieren in het Turks, of toch niet? Praktische bezwaren, zoals tijdsgebrek om in twee talen de aankondigingen te doen, en (on)ethische overtuigingen dat integratie alleen via het Nederlands kan gaan, kenmerken de beleidsmatige zoektocht. De resultaten van de taleninventarisatie in het Amsterdamse basisonderwijs waar Kuiken tijdens de meeting in maart 2016 aan refereerde, zijn nog niet beschikbaar. Nu gaat het over internationalisering in het basisonderwijs en over een pilot Nederlands-Engelse kinderopvang.

In 2015 is door bureau Onderzoek, Informatie en Statistiek van de gemeente Amsterdam onderzocht wat basisscholen aan internationalisering doen, met het onderwijs Engels daarin als primaire focus (*Engels in het Amsterdamse basisonderwijs*, OIS, 2015. ois.amsterdam.nl). Van de 210 basisscholen in de stad hebben 63 scholen meegedaan, wat neerkomt op ongeveer 30%. De helft van deze 63 scholen biedt Engels eerder aan dan in groep 7, het moment waarop het Engels een verplicht onderdeel is van het curriculum. De tijd die aan het Engels wordt besteed blijft - ook bij vroeg aanbod - steken op een gemiddelde duur van 50 minuten per week, en het onderwijs wordt in de regel uitgevoerd door de reguliere groepsleerkracht. Op 5 scholen wordt ook Spaans aangeboden, en op 2 Frans en op 2 Chinees.

Naast vreemdetalenonderwijs kan internationalisering zich ook vertalen in aandacht voor de etnische diversiteit van leerlingen op school, of in internetcontact met een klas in een ander land. Een groot deel van de 63 scholen meldt aan deze vorm van internationalisering te doen, ook al vertelt het onderzoek niet hoe, en in welke mate aandacht voor de etnische diversiteit gestalte krijgt. De ambitie van de gemeente is om 25 scholen in 2016, oplopend tot 60 in 2018, tot kernscholen internationalisering te maken, waarvoor ruim 2 miljoen euro is gereserveerd. Het curriculum van deze scholen dient niet alleen vroeg, maar ook meer en vakgeïntegreerd vreemdetalenonderwijs te bevatten. En naast taal gaat het ook om culturele diversiteit en sensitiviteit, om buitenlandervaring en -uitwisseling.

Het steeds vroeger aanbieden van een vreemde taal laat zich ook illustreren door het tweede project, de pilot tweetalige kinderopvang in Amsterdam. Onder leiding van Kuiken wordt deze pilot momenteel uitgevoerd onder 60 kinderen verdeeld over drie experimentele en drie controlegroepen. Onderzocht wordt hoe de Nederlandse en Engelse woordenschat bij deze twee- tot vierjarige kinderen zich ontwikkelt. Overeenkomstig eerder onderzoek vertoont de tweetalige groep in de eerste metingen een lagere score op het Nederlands dan de eentalige groep, maar als verwacht een veel grotere woordenschat in de twee talen samen. Door de grote onderlinge taalverschillen tussen de kinderen zijn de standaarddeviaties van de gemiddelden hoog, bij zowel de twee- als eentaligen. De definitieve resultaten zullen in 2017 bekend zijn.

Een ontwerpbesluit voor een landelijk experiment is op voordracht van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Lodewijk Asscher, in de maak om de taalontwikkeling, in het bijzonder van het Nederlands, te onderzoeken onder kinderen van 0-4 jaar in een meertalige dagopvang, en kinderen van 2-4 jaar in een meertalige peuterspeelzaal.

Voor de dia's van Kuiken klikt u [hier](#).

Piet van de Craen houdt een vlammend betoog over *duurzaam meertalig onderwijs en meertalig en impliciet leren*, en over de rol van Europa hierbij. MIME kan een belangrijke

bijdrage leveren aan een Europees onderwijsbeleid dat vervolgens ook door de lidstaten zou moeten worden geïmplementeerd op zowel lokaal, regionaal als landelijk niveau. Wetenschappelijke inzichten in de didactiek van taalverwerving, de cognitieve voordelen van meertaligheid en leerprocessen van algemene aard, bieden de handvatten voor een verstandig en onderbouwd beleidsplan, *a wise and well-informed policy design*, zoals MIME dat beoogt.

Veranderingen aanbrengen in het onderwijs is moeilijk, vanwege zijn weinig wendbare en in essentie traditionele karakter. Het is ook niet wenselijk om het onderwijs mee te laten lopen met snel wisselende maatschappelijke veranderingen. Het onderwijs is gebaat bij duurzame leerprocessen, niet bij chaos in de klas.

Een vernieuwing in het onderwijs die haar meerwaarde inmiddels heeft bewezen, is CLIL, *Content and Language Integrated Learning*, vakgeïntegreerd en gecontextualiseerd vreemdetalenonderwijs. Deze aanpak vindt voornamelijk plaats in tweetalige scholen en kenmerkt zich door het impliciet leren van een vreemde taal, in plaats van doelbewust oefenen, zoals vaak in de taallessen gebeurt.

Alleen al door hun grote hoeveelheid is het niet mogelijk om de thuistalen van leerlingen als losse vakken in het onderwijs aan te bieden. Van de Craen pleit daarentegen voor het leggen van verbindingen tussen de CLIL aanpak en de thuistalen van de anderstaligen, door coöperatief leren te stimuleren en de focus te leggen bij algemene duurzame taalleerprocessen. Via duurzame educatie kan Europa de meertalige uitdaging waar zij voor staat tegemoet treden, om een antwoord te bieden op de individuele én de maatschappelijke veranderingen. Onderzoek hiernaar is hard nodig.

Voor de dia's van van de Craen klikt u [hier](#).

Channah Nieuwenhuis vertelt over haar meertalige basisschool, de Europaschool in Amsterdam, met 300 leerlingen, 50 nationaliteiten en 50% tweetalige of anderstalige leerlingen. De school is in 1992 opgericht door ouders met een internationaal-georiënteerde visie op het onderwijs. De talen betroffen toen de Romaanse talen Frans, Italiaans, Portugees en Spaans, naast het Nederlands; inmiddels gaat het om het Engels, Frans en Spaans, naast het Nederlands. De voertaal op de school is Nederlands. Daarnaast volgt elke leerling vanaf groep 1 een van de andere drie moderne talen, waarbij de regel geldt dat deze *niet* een van de thuistalen is van de leerling. De leerlingen krijgen 3x in de week taallessen van een geprofessionaliseerde moedertaalspreker, in het taallokaal dat daartoe is ingericht. De taallessen zijn veelal context-gebonden en gekoppeld aan bijvoorbeeld muziek of toneel. Vanaf groep 7 krijgen de leerlingen met Frans of Spaans vanaf groep 1, het Engels aangeboden; de leerlingen met Engels vanaf groep 1, Frans. In de gangen en op het schoolplein mogen alle talen worden gesproken, ook de talen die niet op school worden onderwezen.

De Europaschool heeft een leerlingenpopulatie met overwegend hoger opgeleide ouders die talenkennis van belang achten. Ondanks de meertaligheid of anderstaligheid thuis, is er vrijwel nooit sprake van taalachterstand in het Nederlands. Dit laatste geldt natuurlijk niet voor de nieuwkomersleerlingen, die gedurende een jaar een speciaal programma krijgen, maar tegelijkertijd zoveel mogelijk samen doen met hun jaargroep. De Europaschool maakt gebruik van het *International Primary Curriculum*, een aanpak die op 1800 scholen in 90 landen op de wereld wordt gebruikt (www.greatlearning.com/ipc/).

De opbrengsten van de aanpak van de Europaschool zijn opzienbarend. Zij levert leerlingen af met

- i) kennis van een vreemde taal
- ii) algemene taalgevoeligheid
- iii) brede belangstelling voor talen en culturen, en
- iv) zelfvertrouwen en goede presentatievaardigheden.

De Europaschool is ook een opleidingsschool: studenten van de universitaire pabo HvA/UvA doen onderzoek naar o.a. de effecten van tweetalig onderwijs op de algemene leerprestaties van de leerlingen en op de socialemotionele kanten ervan. Nieuwenhuis benoemt het net gestarte onderzoek naar gedragsproblematiek van anderstalige kinderen op meertalige scholen als DENISE en de Europaschool, in vergelijking met die van anderstalige kinderen op een eentalige school. Voor de dia's van Nieuwenhuis klikt u [hier](#).

Studente Sarina Hoekstra vertelt kort over haar tweeledige bachelor-onderzoek aan de universitaire pabo HvA/UvA, waarbij welbevinden en schoolprestaties van oud-leerlingen van de Europaschool zijn vergeleken met die van overeenkomstige vo-leerlingen zonder een tweetalige basisschoolopleiding. De tweetaligen steken af van de eentaligen in welbevinden en zelfvertrouwen, en in algemene schoolprestaties.

Conclusies en aandachtspunten

Opvallend is de tendens in Nederland om tweetalig onderwijs steeds meer en steeds jonger aan te bieden, en dat het vrijwel uitsluitend het Engels betreft. Interessant zijn daarom de aanpak en leeropbrengsten van de Europaschool waaruit blijkt dat ook een vroeg aanbod Spaans of Frans algemeen leerprofiel en welbevinden geeft. **Vroeg en duurzaam tweetalig onderwijs**, mits gecontextualiseerd en geïntegreerd aangeboden, is van groot cognitief en sociaalpedagogisch belang voor *alle* leerlingen, zo is de overtuiging. *Welke* tweede taal wordt onderwezen lijkt van minder belang dan *een* tweede taal onderwijzen, vanaf jonge leeftijd.

Het tweetalige basisonderwijs en de tweetalige dagopvang, met het Engels als preferente taal, zijn echter nog sterk elitair van karakter: het betreft vooral leerlingen van ouders met een hoge sociaaleconomische status. Het gebrek aan aandacht in het onderwijs voor de andere talen, voor de thuistalen van leerlingen met vaak een lage SES, werkt **maatschappelijke tweedeling** in de hand. Zowel op sociaaleconomisch als op sociaal-emotioneel vlak kan het schadelijke gevolgen hebben die wellicht pas zichtbaar worden vanaf de adolescentie en in de vroege volwassenheid. De overheid heeft, in lijn met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, de verplichting om ouders en professionals, lagere overheden en onderwijsinstellingen, aan te zetten thuistalen te laten gebruiken en te ondersteunen.

Verwachten dat de thuistalen zich van onderaf een plek in het onderwijs kunnen verwerven - vergelijkbaar met 25 jaar geleden het Engels in het vo - is niet realistisch gezien de hoge mate van differentiatie en de politiekmaatschappelijk instabiele positie van veel van deze etnische groepen. Gestructureerd, daarentegen, de thuistalen binnen de schoolklas verbinden met het Nederlands en met het Engels is mogelijk zonder dat leerkracht en school worden geacht onderwijs aan te bieden in die talen. **Thuistalen toelaten** kan op veel

verschillende manieren. Leerlingen op de Europaschool kunnen alle talen gebruiken op het schoolplein en in de gangen. Op sommige andere scholen kunnen leerlingen in groepjes de vakinhoud voorbereiden in hun eigen taal, voordat zij het Nederlands of het Engels daarbij inzetten. Wetenschapper en pleitbezorger Ofelia García laat zien hoe dit in veeltalige klassen in New York kan.

Thuistalen toelaten in het onderwijs vraagt om pedagogisch-didactische visies op meertaligheid, om **creatieve werkvormen** bij woordenschatontwikkeling, bij lees- en schrijfvaardigheid en natuurlijk bij mondelinge communicatie. Engelstalige materialen uit de jaren '80, en meer recente Nederlandstalige materialen als *Taaltrouters*, *SJOES* en *Talen op een Kier* dienen ter bevordering van taalsensibilisering. Taalkenmerken en grammaticale structuren **cross-linguïstisch vergelijken** vinden leerlingen spannend en uitdagend. Zo doen volwassenen dat ook wanneer zij een vreemde taal onder de knie proberen te krijgen: wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de eigen taal en de nieuwe taal? Ook in een onderdompelingssituatie doet dit zich voor. *Sharing Grammars* is in ontwikkeling om lerarenopleiders en studenten kennis te laten nemen van **taaltypologieën**, van algemene taalkenmerken die in de afgelopen decennia door taalwetenschappers zijn onderzocht en beschreven. Inzicht in de **elementaire structuren** van het Esperanto en andere kunsttalen draagt daar ook toe bij. Vanuit de Universiteit Utrecht is Jacomine Nortier met studenten bezig opvallende verschillen tussen het Nederlands en veelvoorkomende thuistalen als het Turks en het Marokkaans-Arabisch te beschrijven.

Laat in lijn met het Europese 3-talenbeleid het onderwijs ervoor zorgen dat jongeren naast het Nederlands en het Engels, gemotiveerd een of meer andere talen leren gebruiken, zij het de eigen thuistaal of een nieuwe vreemde taal. Onderwijsaanbod in meer dan de standaard schooltalen is dan noodzakelijk. Een **Taal naar Keuze**, een Taal X, is een waardevol initiatief van de Espritscholengroep in Amsterdam om leerlingen in het vo op maat hun eigen thuistaal of een nieuwe vreemde taal te laten leren. **Zelf mogen kiezen is essentieel**. De didactische kennis van de zittende taaldocenten kan erbij worden ingezet, alsook *e-learning* en *social media*, en uitwisselingen tussen leerlingen op inter- en intra-schools niveau.

Tot slot wordt de roep geuit naar **meer** (kleinschalig) **onderzoek** waarbij de positieve effecten van meertaligheid naar voren komen, en de negatieve effecten van het wegdrücken van de eigen taal. Hiermee wordt draagvlak gecreëerd om andere talen toe te laten in het onderwijs. Het presenteren en bespreken van *good practices* uit de hele wereld geeft leerkrachten en schoolleiders handvatten om op hun manier vorm te geven aan de meertaligheid in hun klas, op hun school. Meertaligheid is een onderdeel van internationalisering, en dient **in de opleidingen** aandacht te krijgen: de eigen taal in het licht van **identiteitsvorming, burgerschap en diversiteit**. De *Knop om!* is een attitudeverandering: benader het negatieve 'zij heeft een taalachterstand' door het positieve 'zij is meertalig'. Een achterstand in het Nederlands betekent meestal kennis in een of meer andere talen.

In maart 2017 zal een volgende expertmeeting plaatsvinden waarbij uitwisseling en verbinding tussen relevante doelgroepen en onderwijssectoren weer voorop zullen staan. Het zwaartepunt ligt dan bij de lerarenopleiding.

Deelnemers expertmeeting

- Piet van de Craen pvdcraven@vub.ac.be
Van de Craen is emeritus hoogleraar Neerlandistiek aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij is bestuurslid van de *European Language Council*. In het Brusselse primair onderwijs is hij actief betrokken bij het twee- en drietalige onderwijs en bij *Content and Language Integrated Learning*.
- Claire Goriot c.goriot@let.ru.nl
Goriot is promovenda aan de Radboud Universiteit, in Nijmegen. Zij doet onderzoek naar kinderen in het po met vvtto Engels vanaf groep 1, in vergelijking met kinderen die thuis tweetalig opgroeien en kinderen zonder vvtto Engels.
- Mtinkheni Gondwe mgondwe@epnuffic.nl
Gondwe is senior beleidsmedewerker bij EP-Nuffic. Zij richt zich op professionalisering van het primair onderwijs, met name op de thema's meertaligheid, burgerschap en ondernemerschap. Interculturele communicatie speelt hierbij een belangrijke rol.
- Karijn Helsloot cj.helsloot@windesheim.nl
Helsloot is taalkundige en projectorganisator. In 2014/15 heeft zij voor Hogeschool Windesheim het Teachers College opgezet. Daarvoor was zij projectleider taalbeleid bij het Ministerie van Defensie, en directeur van Studio Taalwetenschap (www.studiotaalwetenschap.nl). Zij heeft landelijke en Europese projecten meertaligheid opgezet, zoals Taaltrotters, SJOES en de tweetalige Lexiconlijsten van L. Schlichting. Helsloot is actief binnen het Lectoreninitiatief Nieuwkomers.
- Sarina Hoekstra sarina.hoekstra@student.uva.nl
Hoekstra is student aan de universitaire pabo en docentenopleiding Frans, HvA/UvA. Zij heeft haar Ba-onderzoek gewijd aan de ervaring en houding van leerlingen in het vo komende van de meertalige Europaschool in vergelijking met leerlingen van eentalige basisscholen.
- Christopher Houtkamp c.a.houtkamp@uva.nl
Houtkamp is promovendus bij de UvA. In het MIME project onderzoekt hij hoe Turkse en Poolse migranten in zowel Nederland, Zweden als Frankrijk hun eigen talenkennis beoordelen alsook het taalbeleid in het land waarin zij wonen. Punt van aandacht zijn de mobiliteitskansen van deze groepen binnen Europa.
- Aafke Hulk a.c.j.hulk@uva.nl
Hulk is hoogleraar Franse taalkunde aan de UvA. Zij heeft o.a. onderzoek verricht naar jonge kinderen die meertalig Frans en Nederlands opgroeien: hoe beïnvloeden de talen elkaar en wat gebeurt met de taalvaardigheid van deze kinderen gedurende hun jeugd. Hulk zit in de raad van toezicht van de Stichting Openbaar Onderwijs in Amsterdam-Noord.
- Ellen-Rose Kambel ellen-rose@rutufoundation.org
Kambel is medeoprichter van de RUTU Foundation en werkzaam aan de UvA, gericht op *child development and education*. Sinds een aantal jaren zet de stichting zich in voor moedertaaleducatie, in Suriname en Nederland in het bijzonder. De stichting biedt trainingen aan voor leerkrachten over taalbewustzijn en taaluitsluiting, en over vormen van *translanguaging*. Zie ook haar [discussion paper](#) *The cost of doing nothing: Educating language-minoritized students*.
- Folkert Kuiken f.kuiken@uva.nl
Kuiken is bijzonder hoogleraar Nederlands als tweede taal en meertaligheid, aan de UvA, bij de afdeling Neerlandistiek, vanwege de Gemeente Amsterdam. Hij houdt zich momenteel bezig met het in kaart brengen van de talen die in Amsterdam worden gesproken. Meertaligheid in de kinderopvang vormt een van zijn andere onderzoeksterreinen. Een call voor schoolsubsidies is uitgezet binnen de gemeente Amsterdam waarmee internationalisering en meertaligheid in het po en vo vorm kunnen gaan krijgen.

- Merel Louter m.louter@amsterdam.nl
Louter is medewerker van de afdeling volwassenonderwijs van de gemeente Amsterdam. Haar collega Damayanti Gunawan was aanwezig bij de eerste expertmeeting afgelopen maart. Samen met de afdeling onderwijs po en vo wordt binnen de gemeente momenteel gewerkt aan een overkoepelend taalbeleid..
- Virginie Mamadouh v.d.mamadouh@uva.nl
Mamadouh is universitair hoofddocent Politieke en Culturele Geografie aan de UvA. Zij houdt zich binnen het MIME project bezig met meertaligheid in de stad: het effect van meertaligheid in publieke ruimtes op het zich thuisvoelen in de stad. Meertaligheid op de werkvloer en op school maken deel uit van haar onderzoek naar de relatie tussen talen en territoriale identiteiten.
- László Marác l.k.maracz@uva.nl
Marác is honorair hoogleraar aan de L.N. Gumilyov Eurasian National University en universitair docent Europese Studies, aan de UvA. Hij is vicevoorzitter van het Europese MIME project, en richt zich als zodanig op beïnvloeding van het Europese beleid ten aanzien van meertaligheid.
- Hetty Mulder h.mulder@het4e.nl
Mulder is sinds februari 2016 rector van Het 4de Gymnasium, onderdeel van de Espritscholengroep. Daarvoor was zij onder meer rector van het Stedelijke Gymnasium in Breda, en curriculumontwikkelaar bovenbouw havo/vwo bij de SLO in Enschede.
- Channah Nieuwenhuis c.nieuwenhuis@europaschool.espritscholen.nl
Nieuwenhuis is sinds 5 jaar directeur van de Europaschool in Amsterdam, een basisschool met een zeer grote populatie meertalige leerlingen. Nieuwenhuis is oorspronkelijk opgeleid tot archeoloog.
- Louise Taylor l.a.taylor@hva.nl
Taylor is docentenopleider Engels aan de Hogeschool van Amsterdam, en bij de universitaire pabo HvA/UvA. Zij heeft als docent Engels les gegeven in het voortgezet onderwijs, en is voorzitter van Vedocep, de landelijke vereniging van docenten Engels in het po.
- Marianne Verhallen info@rezulto.nl
Verhallen is specialist op het gebied van woordenschatonderwijs, van de relatie tussen woordenschat, leesvaardigheid en algemeen schoolsucces. Zij publiceerde o.a. *Met woorden in de weer* en *LOGO3000*: succesvolle programma's die zowel voor Nederlandstalige als voor anderstalige leerlingen inzetbaar zijn.